

Vann, fattigdom og politikk

Av Hilde Frafjord Johnson

Hilde Frafjord Johnson er utviklingsminister

Innlegg Verdens Vanddag 25. mars 2003

Kjære forsamling

Vann er et spørsmål om liv og død. Vann er ikke tilgjengelig for alle. Vi skrur på kranen og morosen og lar den renne i 30 sekunder for å få det gode, friske kalde vannet i glasset. En generøs dusj spylar vekk rester av natten så vi kan fremstå som nye, friske, presentable.

Å stå opp før daggry å gå gjennom støvet, gjerne kilometer eller mil, for å hente en eneste bøtte vann til familien. Slik er morgenen og formiddagen for andre. Mer enn en milliard mennesker har det slik – det er særlig jenter og kvinner som må bruke en stor del av levetiden til slikt arbeid - banalt, men livsnødvendig. Mye tid går tapt for annet produktivt arbeid for de fattigste. Samtidig vet vi at vannkvaliteten i de samme områder ofte er dårlig. Til enhver tid er halvparten av verdens sykesenger belagt med pasienter med vannrelaterte sykdommer. Og når vi vet at de fattigste syke ikke kommer så langt som til sykehusene, forstår vi at problemet er enda større. 10 000 mennesker dør hver dag på grunn av vannrelaterte sykdommer. Mange av disse er barn under fem år som lider den uheldige skjebne å være født i fattige familier.

Vannknapphet er et fattigdomsproblem. Ikke bare – men også det.

I disse urolige tider, mens vår oppmerksomhet er rettet mot krigen i Irak, er det også verdt å merke seg at flere mennesker er døde som resultat av mangel på rent vann i siste tiår enn det samlede antall omkomne i krig og konflikt siden annen verdenskrig. Tidligere leder i IMF, Michael Camdessus, sa det slik under Verdens Vannforum som gikk av stabelen i forrige uke i Kyoto; krigen mot vannmangelen er viktigere enn krigen i Irak. Den stopper ikke og vil snart nå dramatiske proposjoner.

Men verden er som den er – i vår offentlighet forsvinner oppmerksomheten rundt de langsiktige og dypere-liggende problemer – de som er vanskeligst å løse.

Fattigdom og vannknapphet – hva kommer først? Er det mangel på vann som fører til fattigdom – ja, ofte. Men det er også omvendt – fattigdommen fører til vannknapphet og dårlig vannkvalitet. Derfor er dette året FNs internasjonale ferskvannså. Derfor er en av målsetningene i FNs tusenårserklæring – vår erklæring om hvordan vi skal bekjempe fattigdommen - å halvere andelen mennesker som ikke har tilgang til rent drikkevann innen år 2015. Derfor

arbeidet vi så hardt for å få inn målsetningen om også å halvere andelen mennesker som ikke har tilgang til tilfredsstillende sanitære systemer innen 2015 under toppmøtet for bærekraftig utvikling i Johannesburg sist høst. Derfor må arbeidet for vann for den fattigste delen av vår jords befolkning være en integrert del av arbeidet for å bekjempe fattigdommen selv.

FNs tusenårsmål setter det ene mennesket i sentrum. Målsetningene har alle det til felles - de uttrykker alle fattigdommens ansikt. Det er ansiktet til den ene - og de 1,2 milliarder mennesker som lever i det FN definerer som absolutt fattigdom. Det er vårt utgangspunkt. Vann - mangel på vann - er en del av fattigdommens ansikt. Vann er nøkkelfaktor i kampen mot fattigdom.

FNs og verdenssamfunnets erklæring ved tusenårsskiftet markerer en milepæl i det internasjonale utviklingssamarbeidet. Verdens ledere, i stater og institusjoner, har forpliktet seg til prinsippene om menneskelig verdighet, likhet og rettferdighet.

Tusenårsmålene og toppmøtet i Johannesburg

Det er flere av målsetningene som refererer direkte til vann. Dette gjelder at andelen mennesker som ikke har tilgang til rent drikkevann skal halveres. Det gjelder målsetningen om at andelen mennesker som ikke har tilgang til sanitære systemer skal halveres. Og - som en meget viktig etappe på veien fremover - innen 2005 skal vannutnyttelse som ikke er bærekraftig legges om. Det skal

utarbeides integrerte vannressursplaner og planer for vannøkonomisering for å oppnå dette.

Men om vi ser på andre, helt sentrale målsetninger ser vi at også på flere andre områder vil arbeidet med vann være sentralt for måloppnåelsen. Tenk bare på hovedmålet - å halvere antallet mennesker som lever i ekstrem fattigdom. Tenk på målsetningene om å redusere barnedødeligheten, og å forbedre levekårene til 100 millioner mennesker som bor i slummen i våre største byer. Alt henger sammen med vann.

Jeg ser vannspørsmål som en integrert del av vårt arbeid for å bekjempe fattigdom. Og fattigdomsbekjempelse må skje på fire fronter og det samtidig - der det kreves omstillinger og ressursmobilisering:

- Bedrete internasjonale rammebetingelser - gjeld, handel, investeringer
- Bedre nasjonal politikk i utviklingslandene
- Bedre og mer internasjonal bistand
- Styrke privat sektor og frivillige aktørers rolle.

Det er viktig å ha arbeid langs alle disse fire "frontene" i, og den brede sammenhengen i oppgavene, i mente. Dette dreier seg om vann, fattigdom og politikk.

Vann er grunnlaget for alt liv og for alle kulturer. Regulering av elvesystemer og vanntilførsler har vært en del av menneskenes utviklingsstrategier i årtusener. Samfunnsdannelser- og bydannelser har gjennom historien i stor grad skjedd i områder med naturlige vannkilder. Også vår egen utvikling her i Norge er i stor

grad nært knyttet til utnyttelse av våre rike ferskvannsressurser både til energi og transport. Vi er rike på vann i Norge. Vi bygde landet - med vann - fallende vann. Vi ble rike som land - gjennom den videre **utnyttelsen** av vannet - gjennom å ha tilgang til og videreutvikling av - nødvendig kapital og teknologi. Andre bidro også med det. For verdens fattige mangler enten det ene eller begge deler.

Tallenes tale er klar:

I dag er en rekke regioner i verden rammet av vannmangel. Det gjelder særlig Midtøsten, Nord-Afrika og Sør-Asia. Om lag 1,2 milliarder mennesker mangler tilgang til rent drikkevann og 2,4 milliarder har uforsvarlige sanitære forhold. Dersom vi ikke endrer vår måte å forvalte vannet og styre samfunnet på, vil enda flere enn i dag - om lag 5, 5 milliarder mennesker - bo i områder som lider av vannmangel i 2025. Dette vil utgjøre omlag to tredjedeler av verdens befolkning. Kritiske situasjoner med vannknapphet og grunnvannsnivå vil bare tilta i styrke.

Vi vet hva som vil skje, vi vet hva som er problemene - vi har de globale målene. Nå må vi sette makt bak ordene!

Hva må til?

For å nå FNs mål om drikkevann og sanitære forhold innen 2015, må vi sørge for at flere hundretusen - hver eneste dag - får tilgang på vann og blir koblet til vannforsynings- og sanitære systemer. Hva skal til?

For det første - vi må vill mer. Det trengs sterkere politisk vilje og fokus.

I vannspørsmålet er det ikke i hovedsak snakk om konkurrerende ideologier eller mangel på kunnskap. Det er konflikter i noen spørsmål, blant annet privatisering. Men hovedmangelen i arbeidet er mangel på politisk vilje. Vi snakker om mangel på fokus. Fokus på målene fra FNs tusenårserklæring og toppmøtet i Johannesburg, fokus på fattigdom, fokus på vann.

Jeg er betinget optimist her. FNs tusenårsmål, Johannesburg, FNs internasjonale vannår; alt bidrar til å bringe vann høyere opp på dagsordenen. Men dette er en dagsorden med mange punkter - det vet vi alle. Her må det mer til! Norge står på i internasjonale fora. Og der må det være en oppgave for hele det vanninteresserte miljøet å delta i den politiske diskusjon og å bidra til at vann bringes høyere oppe på dagsordenen - her hjemme - og ikke minst - der ute. Vannmangel, økologi og fordeling - vi har en tung agenda og den må fremover. For det andre, - vi må gjøre mer. Det trengs handling, - i styrket kompetanse og investeringer. Begge deler forutsetter ressurser.

For å nå tusenårsmålene på drikkevann og sanitære forhold kreves store investeringer. Tallene for totale global vanninvesteringer varierer. Under Verdens Vannforum i Kyoto ble anslaget for fremtidige behov lansert - man snakket der om årlige investeringer nå på 80 milliarder dollar og et fremtidig behov på 180 milliarder USD per år - altså mer enn en fordobling! En ting er sikkert - det kommer ikke til å regne penger fra himmelen.

Hvis vi vil sikre fremgang må vi få bedre finansielle løsninger og bedre forvaltning. Her er ingen 'quick fix'. Godt styresett og rettferdige internasjonale rammebetingelser er forutsetninger også her.

Internasjonal bistand kommer inn som et element både når det gjelder finansiering og når det gjelder forvaltning. Fjoråret bragte på mange måter et nytt vannskille i diskusjonen om internasjonal bistand. Fra å ha opplevet en jevnt synkende tendens på de samlede bistandsoverføringene, oppnådde man i løpet av fjoråret en konsensus om økte overføringer fra industrilandene til utviklingslandene. Som et resultat av ministermøtet om FNs tusenårsmål i Monterrey i fjor har vi nå inne tilsagn om 25% økte bistandsoverføringer innen 2006. Og rapporteringen til EU og OECD viser at det også skjer. Bistanden øker fra de aller fleste OECD-land. Dette er også relevant og positivt for vannkrisen - men langt fra tilstrekkelig.

Verdensbanken setter økt fokus på vannspørsmålet og har nylig besluttet å styrke bankens aktiviteter innenfor vann og vannrelaterte prosjekter. Et helt sentralt poeng her at de siste års fokus på fattigdomsorientering og miljøkonsekvenser i bankens tenkning utgjør nødvendige grunnlag for den økte satsingen. Dette er positivt.

Men, positive trekk til tross - vi er veldig langt fra å være i havn. Investeringsbehovet viser at vi ikke kan nå tusenårsmålene generelt - eller vannmålet spesielt - bare ved bistandsressurser. Det er nødvendig å mobilisere private investeringer.

Privat sektors rolle - privatiseringsdebatten

Med bakgrunn i ressursbehovet har man i internasjonal vanndebatt opplevet en intens debatt om privat sektors rolle. Flere tunge aktører ønsker å mobilisere private selskaper i større grad for investeringer i vannsektoren. Mange av lobbygruppene som deltok på Verdens vannforum i Kyoto sist uke, argumenterte intenst mot at private selskaper skal ha noen rolle i arbeidet med å løse vannkrisen for verdens fattige. Deres argumenter er at vann et fellesgode, og et gode som er for grunnleggende til å kunne overlate private aktører. Private aktører i vannforsyning og sanitær vil presse opp prisene, ta profittthensyn og ikke forholde seg til de fattiges reelle behov. Privatisering betyr vann for de rike - ikke for de fattige.

Det er en grunn til at vannforsyningen i de fleste av de rike landene har vært offentlig, og med regulerte priser. Og privatiseringsfremstøt på dette området ville bli møtt med sterke protester i mange land, inkludert vårt eget. I en utviklingsammenheng er det likevel nødvendig å se på spørsmålet om privat sektors deltakelse fra flere sider.

Vi må sikre rettferdig fordeling av vannets goder. Folk har rett til en vannforsyning som sikrer deres basisbehov. FNs høykommissær for menneskerettigheter har slått fast alle menneskers rett til vann. Det er også det offentlige ansvar å sikre at denne retten blir ivaretatt for alle. Det er utomtvistelig. Det dreier seg om prioritering - vilje, og det dreier seg

om evne. Offentlige investeringer er langt den viktigste kilde til vann i verden i dag - og vil antageligvis være det også i fremtiden. Ofte havner vann for langt ned på prioriteringslisten. Når vi hører at bistand står for 2/3 av investeringene i vannsektoren i mange afrikanske land er det liten tvil om at vann prioriteres for lavt! Arbeidsdeling på finansiering og tjenesteyting er viktig - men offentlig sektor må også prioritere å sette av ressurser til dette livsviktige arbeidet.

Myndighetenes rolle som regulator, som den som setter rettslige og institusjonelle rammebetingelser er avgjørende. Dette dreier seg om tilgang på vann, prising av vann og sanitære benester, såvel som en bærekraftig vannforvaltning. Mangler på dette området kan også være forårsaket av evne, - altså kompetanse og kapasitet.

Til nå har det offentlige i mange utviklingsland mislyktes totalt i det viktigste formålet - å sikre vann til de fattigste. Vi må innse at offentlige tilbydere i mange sammenhenger har vist seg å ikke være særlig effektive. Når vi tenker på de 1,2 milliarder mennesker som står uten tilgang til rent vann skyldes ikke det bare mangel på bistand og ytre forhold. Det skyldes også mangel på prioritering.

Dårlige nett, korruperte tjenestemenn, skjev fordeling, ingen tjenester - det er dette som er realiteten for en stor del av verdens fattige. Et hovedproblem er at fattige gjerne faller utenfor nettet av offentlige tjenester og er overlatt til private aktører i et uregulert marked. Og her har vi å gjøre med aktører som ikke er en del av offentlige planer eller

betingelser og som i mange tilfeller tilbyr tjenester som er både dyrere og dårligere enn samme tjenester tilbudt de som har bedre kjøpekraft. Og deres vannforvaltning er ofte svært lite bærekraftig.

Et av de viktigste bidragene vi kan gi i utviklingssamarbeidet er å styrke myndighetenes kapasitet til å ivareta sin styringsrolle på en skikkelig måte. Mer effektive offentlige institusjoner og kapasitet til å levere en god vannforsyning er et viktig mål i utviklingssamarbeidet. Utfordringen når det gjelder finansiering og drift av nye vannforsyningsanlegg er imidlertid så store at det i mange tilfeller er vanskelig å nå målene uten privat deltakelse.

Vi må skille mellom sektors deltakelse på investeringssiden, og deltakelse i drift og vannforsyning og -leveranse. Mens det første i mange tilfeller er nødvendig for å sikre tilstrekkelig finansiering og gjennomføring, har det andre, altså deltakelse i drift, flere sider. Det viktigste er imidlertid hvordan en slik involvering skjer.

Dersom myndighetene setter de riktige prioriteringene, de rettslige rammebetingelsene med hensyn til tilgang, pris og bærekraftighet - trenger ikke spørsmålet om privat eller offentlig kontraktør være det vesentligste. Da må vi fokusere på resultat - ikke på aktør. Skal vi se nøkternt på dagens realiteter og mulighetene til å få dekket fremtidens behov for milliarder av mennesker, kan vi ikke utelukke aktører som kan tilby kompetanse og kapital. Til det er utfordringene altfor store! Fattige

lands fattige offentlige sektorer kan derfor ikke være eneste aktør. Det avgjørende er å se nøye på hvordan vi kan oppnå en optimale mix mellom offentlig sektors planleggings- og reguleringsoppgaver, deres rolle som tjenesteyter og hvilken plass som kan gis til private aktører.

Gjennom utviklings samarbeidet vil vi bidra til at det lages systemer som tilgodeser de fattige. Det må ikke bety at vannforsyningen automatisk må være offentlig og gratis for alle. Vannknapphet og ressursknapphet kan gjøre det vanskelig. En kan tenke seg at subsidiering av fattiges vannbehov kan skje på andre måter. Prisdifferensierte systemer er et av svarene. Det vil innebære at bedrestilte og næringsaktører må betale mer for tjenestene. Mange lokalsamfunn og lokale organisasjoner har nå også engasjert seg i å tilby vann- og sanitær systemer, og har viktige roller å spille i en framtidig vannforsyning. De går også nye veier når det gjelder prising og bærekraftig vannforvaltning. Fra norsk side vil vi støtte opp om slike private aktørers virksomhet.

Det må være helt opp til den enkelte regjering om, og hvordan, privat sektor involveres. Det er ikke noen 'one size fits all' her. Der det er i samsvar med myndighetenes egne prioriteringer, vil vi legge til rette for næringslivets deltakelse. I en slik sammenheng vil vi på norsk side styrke samarbeidet mellom næringslivet og det offentlige - også når det gjelder vannforsyning. Her finnes det også dyktige norske aktører som kan bidra. Hvorledes dette samarbeidet konkret bør være må imidlertid fastsettes utfra lokale forhold.

Privat sektor har også et ansvar når det gjelder fattigdomsbekjempelse. Det gjelder for eksempel å bidra til å nå tusenårsmålene om tilgang på vann- og sanitærtjenester. Når næringslivet deltar internasjonalt - også på dette området - forutsetter vi at listen legges høyt - for helse-, miljø- og sosiale standarder. De bør være like høye ved aktiviteter i utviklingsland som når de opererer i industrialiserte land (d.v.s. utvise sakalt Corporate Social Responsibility, CSR). Så langt privat sektor.

Myndighetenes rolle

Godt styresett er nøkkelen til fattigdomsbekjempelse. Uten godt styresett, rettsstat, forutsigelig administrasjon, legitimt styre og godt regulativt rammeverk kan ikke selv de største pengesummer skape bærekraftig vekst.

Dette gjelder det store bildet - dette gjelder det lille bildet. Det gjelder muligheten for å mobilisere ressurser til bærekraftig utvikling - investeringer utenfra såvel som intern, sovende kapital. Dette gjelder utfordringene vi står overfor i forvaltning og fordeling av vannets goder. Godt styresett er en forutsetning for å få til bærekraftig utvikling.

En god ferskvannsforvaltning som ligger innenfor naturen - og for den saks skyld menneskenes - tålegrense betyr at ferskvannsproblematikken må integreres i ulike samfunnssektorer.

Det er selvsagt hvert enkelt land som har det primære ansvaret for å sørge for bærekraftig forvaltning av vannressursene. Nasjonale myndigheter må selv ta initiativet til å utvikle

gode forvaltningssystemer og sørge for at vannrelaterte spørsmål integreres i strategier for fattigdomsbekjempelse. Men vi kan bidra.

I kampen mot fattigdom er nasjonalt eierskap til utviklingsstrategiene en viktig forutsetning for fremgang. I nasjonale strategier for fattigdomsbekjempelse, de såkalte "Poverty Reduction Strategy Papers", har enfunnet et viktige nasjonalt planleggingsverktøy. Dette er ikke "5-års planer" med produksjonsmål, men gjennomarbeidede analyser med målsetninger om nødvendige prioriteringer for å bekjempe fattigdommen. I Verdensbankens og FNs arbeid for å bistå landene med å nå tusenårsmålene, er disse strategiene viktige. Våre samarbeidspartnere utfordres til å klargjøre egne behov og prioriteringer, -også innenfor vannsektoren. Under Verdens Vannforum sist uke, var det en norsk prioritering å få understreket at vannforvaltning må inn som en integrert del av de nasjonale fattigdomsstrategiene. Dette elementet ble reflektert i ministererklæringen - at det er alminnelig tilslutning til dette nå.

Det er ofte interessekonflikter knyttet til allokeringen av vannet - og jo mindre vann jo større spenning. Agenda 21 fastslår at ved fordeling av vann må første prioritet være å sikre menneskenes grunnleggende behov og beskytte økosystemene. I dag brukes rundt 70% av ferskvannet til landbruket. I dialogen med utviklingslandene legger vi vekt på at de er seg bevisste i prioriteringene av knappe vannressurser.

For å kunne imøtekomme de ulike, og ofte konkurrerende, behov for

vann ma nasjonale myndigheter gjennomføre en integrert og helhetlig vannressursforvaltning. Dette er svært viktig del av arbeidsplanen fra toppmøtet i Johannesburg. Det betyr en forvaltning som lar brukerne - det vil si folket - ta del i beslutningsprosessen. Det betyr desentralisering der vannet forvaltes på lavest mulig nivå. Her kan lokale aktører bidra. Men det betyr også nasjonalt ansvar i forhold til regional og nasjonal planlegging og forvaltning.

Det må ikke sås tvil om det offentlige styringsansvaret. Myndighetenes rolle betyr likevel ikke nødvendigvis eksklusivt ansvar for å yte tjenester på vannområdet. Som jeg har vært inne på - her må vi fokusere på resultat - og ikke la begrensede offentlige ressurser være det tak som en løsning av verdens vannkrise butter mot. Til det er krisen altfor alvorlig, - og den kan bli enda verre.

FNs rolle

Verdens Vannforum, som nylig er avsluttet med et ministermøte med deltagelse fra 100 land, hadde som målsetning å komme opp med helt konkrete tiltak for nå tusenårsmålet for vann, å halvere andelen mennesker som ikke har tilgang til rent drikkevann og å etablere bærekraftige vannressursforvaltninger. Mitt inntrykk er at selve forumet var en svært viktig møteplass for industri, myndigheter, ikke-statlige organisasjoner, det multilaterale systemet og forskning - kort sagt - det globale vannmiljø. Men, jeg kan ikke være like fornøyd med utfallet av ministermøtet. Man kom i mål med en erklæring som var

alt for lang og alt for ufokusert. Enkelte positive resultater ble oppnådd - men jeg syntes også at det var klare svakheter. Kanskje den største svakheten var at retten til vann ikke ble omtalt.

Spørsmålet om vann som menneskerett tiltrekker seg nå økende oppmerksomhet. Fra norsk side støtter vi det syn at folk har en rett til tilgang til rent vann for å oppfylle grunnleggende behov, til en pris som er forenlig med deres økonomiske situasjon. Dette spørsmålet vil vi måtte arbeide mer med innenfor FN-systemet - og Vannforumet var vel ikke det rette sted å ta dette opp.

Vi må sikre godt styresett også på det globale nivået. Det har vi ikke i dag. Mer enn 20 FN-organisasjoner og en rekke andre organisasjoner er på en eller annen måte involvert i vannrelaterte spørsmål. Det er bra at det er mange som ser ferskvannsförvaltning som en viktig utfordring, men vi må unngå fragmentering av ansvar og lederskap. Når prognosene viser at to tredjedeler av verdens befolkning i 2025 vil leve i vannknappe områder står vi realiteten ovenfor en global vannkrise. Fra norsk side er vi opptatt av at FN nå raskt må ta en lederrolle og søke å koordinere den samlede internasjonale innsatsen på vann-området. Etter norsk syn burde FN snarest lansere et samordnet initiativ for å utarbeide en plan for hvordan tusenårsmålene og målsetningene fra Johannesburg på vannområdet skal oppnås. Sammen med andre utviklingsaktører må en legge et løp for å bistå de aller verst utsatte områdene

og bidra til å løfte disse over terskelen til bærekraftig vann-förvaltning og vannforsyning og sanitære tjenester til de som idag ikke har. Fokus og konsentrasjon er vesentlig.

Dette må gjøres i nært samarbeid mellom FN og finansinstitusjoner som Verdensbanken og regionalbankene.

Under Verdens Vannforum oppnådde vi en alminnelig enighet om å samles om en ledende rolle for FN - men ikke noe mer konkret. Det sier seg selv at det må være en prioritert målsetning fra norsk side å komme videre på dette sporet. FN er, og må være, den sentrale pådriver for å få dette til.

Grenseoverskridende vassdrag - vann og konflikt

Vannet kjenner ingen landegrenser. Over 260 vassdrag som krysser nasjonale landegrenser. Områdene rundt disse vassdragene er hjem for omtrent 40% av jordens befolkning. Vannknappheten øker, som oftest i allerede fattige og ustabile områder. Knapphet, skjev fordeling og maktkamp om vannressurser kan være en kilde til konflikt og bidra til å skjerpe andre grunnleggende motsetninger.

Det er sant at vann har vært en vesentlig faktor i mange konflikter, f.eks i Midt Østen, men det er ikke sant at vi står overfor rene vannkriger eller at dette har preget vår historie. Men konflikt over vann har potensiale til å forlenge eksisterende konflikter eller til å få ulmende konflikter til å utvikle seg til voldelige, interne og internasjonale konflikter. FNs miljøprogram, UNEP, mener at ISO av

verdens vannveier, som millioner av mennesker er avhengige av for drikkevann, vanning og energi, har potensiale i seg til å bli medvirkende årsak til utbrudd av konflikt. .

Her må vi imidlertid ikke stirre oss blinde på konfliktpotensialet. Det er også slik at delte ressurser, riktig handtert, tvert imot kan danne grunnlag for samarbeid som også. Samarbeid om vann på tvers av grenser kan bidra til utvikling og vekst - og komme andre sektorer til nytte. Det er inngått over 3.600 internasjonale avtaler om delte vannressurser. Disse avtalene gjelder i stor utstrekning skipsfart og grensefastsettelse.

Det er først i den senere tid at internasjonale avtaler fokuserer på bruk, rettferdig fordeling og beskyttelse av naturen. Det gjelder bl.a. FN konvensjonen om internasjonale vassdrag fra 1997 som skal sikre bærekraftig bruk av disse. Dessverre har ikke nok parter ratifisert denne - som Norge. Den har derfor enda ikke trådt i kraft.

Ved å se på vannressurser som et fellesgode kan en styrke grunnlaget for bredere politisk og økonomisk samarbeid på tvers av grenser. Norske miljøer er blant dem som har utviklet kunnskaper om dette. Der dette er aktuelt vil Norge bidra til å utvikle mekanismer for samarbeid om vannressurser på tvers av regions- og landegrenser. I Midt-Østen har norske miljøer bidratt til å legge grunnlaget for systematisk utveksling av vanninformasjon mellom parter som deler samme ressursgrunnlag, men hvor underliggende konflikt, og kampen

om ressursene, har gjort det umulig å komme sammen for å sammenligne datagrunnlag. Dette er første steg. Vi vet at vann er en faktor i konflikten mellom Israel og Palestina, vannspørsmålet må bli en del av løsningen. Ikke lett - men nødvendig.

Også i Nilen-bassenget, grunnlaget for sivilisasjon for mange land, har norske miljøer vært med i en prosess mot samarbeid og ressursdeling. Dette arbeidet har potensiale i seg til å bli en positiv prosess. Under Verdens Vannforum i forrige uke fikk jeg anledning til å diskutere Nilen-samarbeidet med ministrene fra de fleste av Nilenlandene. Mitt inntrykk er at samarbeidet rundt vannspørsmålene nå ses mer som en win-win prosess enn som en klassisk kamp om ressursene. Fremgang i vannressursforvaltningen i et land mottas positivt i et annet. Om denne trenden fester seg tror jeg at samarbeid om vannressursene kan danne grunnlaget for også annet regionalt samarbeid - med de positive implikasjoner dette kan ha for en region med stort konfliktpotensiale.

Norge i det internasjonale vannarbeidet

Jeg har idag ønsket å sette fokus på vann i et fattigdomsperspektiv. Det er ikke tilfeldig. Det er viktig at en norsk innsats for å bedre ressursituasjonen og bedre fordelingen av vann, sees i et overordnet fattigdomsperspektiv. Dette betyr at norsk bistand til vannområdet må sees i rammen av de overordnede strategier for å bekjempe fattigdommen - for å nå tusenårsmålene og å gjennomføre målsetningene fra Johannesburg.

Gjennomføring av vedtatte mål på nasjonalt nivå forutsetter at landene har den nødvendige kompetanse og gode institusjoner. Det er langt fra tilfelle i alle land. Det internasjonale samfunnet har et svært viktig ansvar for å bidra med teknisk og finansiell støtte til de som trenger det mest - først og fremst utviklingslandene.

Fra norsk side er vi rede til å bidra! I Johannesburg øremerket statsministeren 375 millioner kroner over tre år til oppfølging av Generalsekretærens initiativ til oppfølging av Johannesburg - målsetningene. Her vil også vann stå sentralt. Regjeringen vil øke satsingen på ferskvann i utviklings-samarbeidet i årene som kommer .

Å bidra til å bygge opp kompetanse og institusjoner og godt styresett er et av de viktigste målene for norsk utviklingssamarbeid. God forvaltningspraksis og folkelig deltakelse i beslutningsprosesser er sentralt også på et sentralt område som ferskvannsforsvaltning, som til de grader påvirker fattige menneskers hverdag. Dette er også viktig for å ivareta den kompetanse på forvaltning og fordeling som ligger i lokalmiljøer - og som ofte vil være en viktig forutsetning for å lykkes med nye initiativer.

Investeringsbehovet i infrastruktur og andre tiltak på vannområdet er enormt. Betydningen av utviklings-samarbeid er veldig begrenset i forhold til de store behov hos våre samarbeidspartnere; Bistand kan bare bli et supplement. Der vi har mulighet, bør vi derfor fokuseres slik at vårt engasjement, multilateralt og bilateralt, bistår til å styrke nasjonal kompetanse- og

kapasitetsbygging, regel- og rammeverk, og for å fremme mekanismer som kan oppmuntre til investeringer. For å sikre at de fattiges interesser ivaretas, er det viktig å tilstrebe en optimal kombinasjon av støtte til utvikling av offentlig sektors reguleringsmekanismer, tjenesteleveranser og privat deltagelse og investeringer.

Vi er opptatt av å påvirke våre samarbeidspartnere til å integrere vannressursforvaltning i sine nasjonale strategier og planer. I samarbeidet med utviklingslandene legger vi vekt på at utviklingslandene selv tar ansvar for egen utvikling, og vi legger vekt på at norske bistandsmidler blir brukt mest mulig effektivt i forhold til målet om fattigdomsbekjempelse.

I den videre satsningen på ferskvann i utviklingssamarbeidet bør oppmerksomheten særlig rettes inn mot styrking av landenes egen kapasitet og kompetanse til god ressursforvaltning. Vannressursforvaltning er også et felt hvor det ligger særlig godt til rette for regionalt samarbeid. Dette vil bli et viktig perspektiv i det videre arbeidet. Vannressursforvaltning er et område der vi fra norsk side har lang og bred kompetanse. Vi har hatt et nært samarbeid med norske offentlige etater og private bedrifter. Dette ønsker vi å videreføre og styrke i samsvar med utviklingslandenes prioriteringer og planer. Som jeg nevnte under mitt innlegg på Eksportrådets bistandskonferanse tidligere i år, ser vi nå på muligheten for i større grad å trekke på næringslivet i vår faglige bistand som er en viktig del av utviklings-samarbeidet.

Vi ser også gjerne at norsk næringsliv engasjerer seg i kommersielle prosjekter på vannområdet i utviklingsland, det være seg vannkraft, vannforsyning eller andre relevante områder. Jeg vil oppfordre dere til å ta kontakt med Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, bedre kjent som Norfund, som utgjør en mulig samarbeidspartner. Via NORAD kan det søkes om støtte til blant annet forundersøkelser og opplæring. Som jeg sa tidligere, bistand i seg selv er ikke nok til å nå tusenårsmålene - private investeringer er et "must".

Som jeg sa innledningsvis, vi er rike på vann i Norge. Det har også bidratt til at vi er tunge på vann. Tunge faglig, kompetansemessig, forvaltningsmessig og på privat side. Er vi i stand til å bruke denne tyngden skikkelig internasjonalt? Spiller vi på lag? Trekker vi sammen? Mitt inntrykk er at koordineringen av den samlede norske vannkompetansen til utviklingsformål kunne vært bedre. Det var oppmuntrende å se de brede norske delegasjoner både til Johannesburg-toppmøtet og nå, sist - til Verdens Vannforum. Vi har kompetanse på myndighetssiden, i næringslivet, på forskersiden og i NGO-miljøet. Vi legger vekt på å se vannspørsmålet i en bredere fattigdomssammenheng, i forhold til realisering av tusenårsmålene og Johannesburgmålsetningene. Her hører også hele bredden av de norske vannmiljøene med. Skal vi oppnå resultater, må vi bruke våre ressurser og vårt engasjement riktig og i riktig sammenheng. Vi må ha med hele bredden i det norske

vannmiljøet og hele miljøet må trekke i lag.

Dette året - FNs internasjonale ferskvannår - bør være anledningen til å samle hele Vann-Norge til ett rike - i innsatsen for de fattigste.

Avslutning

Med den økende politiske oppmerksomheten om utfordringene knyttet til ferskvann ligger det også store muligheter for handling og resultater. Dessverre maktet ikke ministermøtet under Verdens Vannforum å komme med det klare politiske budskapet og de forpliktelsene vi ønsket. Men vi vil fortsette å arbeide for økt bevissthet om sammenhengene mellom vannressursforvaltning og fattigdomsbekjempelse - og bidra til at de politiske utfordringene knyttet til ferskvann kommer høyt opp på den internasjonale dagsorden. FNs Tusenårs mål om tilgang på rent vann skal være selve fundamentet for dette arbeidet.

Til høsten planlegges det en stor internasjonal vannkonferanse i Stavanger. Initiativet er tatt av Vannakademiet sammen med en rekke aktører i Norge både fra næringsliv, forskning og forvaltning. Fokuset for konferansen er høyst betimelig: hvordan sikre bærekraftig vannforsyning for de aller fattigste? Eller, som tittelen på konferansen er: 'Water for the poorest'. Den vil bli gjennomført i samarbeid med norske myndigheter og støttes også økonomisk fra vår side. Vi håper konferansen kan bidra til at vi alle vil mer - politisk vilje og fokus, - og til at vi vil gjøre mer - slik at vi kan få resultater for de som trenger det mest.

Vi bor i et land hvor tilgangen på vann har vært av enorm betydning for vår egen utvikling og velstand. Dette forplikter og motiverer! Andre land var med, investerte og bidro med ressurser og kapital da vi bygget landet. Vi hadde ikke greid det uten dem. Nå er det vår tur. Nå må vi bistå andre. Vi kan ikke gjøre jobben for dem. Ansvar er deres. Men vi skal være biståere - bidra til bedre forvaltning og kompetanse - med ressur-

ser og resultater. Vi skal være en pådriver i arbeidet med vannressurser i et utviklingsperspektiv - i FN's vannår - og på langsiktig basis. Vi må tenke fremover. Vi må sørge for at de verste scenariene ikke slår til. Vi må ville mer. Vi må gjøre mer. Maksimal innsats trengs. 12 år er lang tid i politikken, men kort tid i kampen mot fattigdom. Om vi skal nå frem må vi sette i gang. La oss gjøre nettopp det. Takk for oppmerksomheten!